

Przestępstwa z nienawiści w Unii Europejskiej

Artykuły 1, 10, 21 i 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej gwarantują odpowiednio prawo do: zachowania godności człowieka; wolności myśli, sumienia i religii; niedyskryminacji; oraz do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu.

Kontekst polityki

Karta praw podstawowych Unii Europejskiej zakazuje dyskryminacji, zobowiązując tym samym państwa członkowskie UE do zwalczania przestępstw motywowanych rasizmem, ksenofobią, nietolerancją religijną czy powodowanych niepełnosprawnością, orientacją seksualną lub tożsamością płciową danej osoby.

Osoby odpowiedzialne za wyznaczanie kierunków polityki w państwach członkowskich UE muszą koniecznie wykazać się większą polityczną wolą zwalczania wszechobecnego uprzedzenia do niektórych grup oraz rekompensowania szkód ofiarom takich uprzedzeń, innym członkom tej samej grupy i całemu społeczeństwu. Zbyt wiele osób w całej UE doświadcza niewłaściwego traktowania tylko z powodu – dostrzeganego lub faktycznego – pochodzenia, przekonań, wyborów życiowych czy wyglądu zewnętrznego.

Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej sporządziła dwa raporty na temat przestępstw z nienawiści, stanowiące razem analizę porównawczą istniejących ram prawnych, indywidualnych doświadczeń związanych z przestępstwami z nienawiści, jak również analizę porównawczą sytuacji w zakresie gromadzenia oficjalnych danych w 27 państwach członkowskich UE. W raporcie zatytułowanym „Nagłaśnianie przestępstw z nienawiści w Unii Europejskiej: uznanie praw ofiar” (*Making hate crime visible in the European Union: acknowledging victims*) uwydatniono aspekty praw podstawowych w kontekście przestępstw z nienawiści, przedstawiono analizę porównawczą mechanizmów gromadzenia oficjalnych danych oraz rozważania na temat sposobu rozszerzenia zakresu gromadzenia oficjalnych danych. W raporcie „Kluczowe dane EU-MIDIS 6: Mniejszości ofiarami przestępstw” (*EU-MIDIS Data in Focus 6: Minorities as victims of crime*) przedstawiono dane dotyczące doświadczeń respondentów w związku z wiktymizacją w przypadku pięciu rodzajów przestępstw, począwszy od włamania, a skończywszy na dotkliwym nękaniu.

Kluczowe zagadnienia

Mimo wysiłków podejmowanych przez państwa członkowskie UE na rzecz zwalczania dyskryminacji i nietolerancji, wiele wskazuje na to, że sytuacja nie poprawia się. W ostatnich latach potwierdzono nieustające i powtarzające się przypadki łamania praw podstawowych osób żyjących w UE, polegające na obelgach, fizycznej napaści czy nawet na zabójstwie wskutek uprzedzeń.

W wyniku przeprowadzonego w 2008 r. badania UE na temat mniejszości i dyskryminacji (EU-MIDIS), którym objęto 23 500 respondentów z mniejszości etnicznych lub ze środowisk imigracyjnych, ustalono, że w okresie 12 miesięcy poprzedzających badanie ponad jeden na czterech respondentów z następujących grup uważał się za ofiarę przestępstwa przeciwko osobie na tle rasowym (napaści lub pogrozek, lub dotkliwego nękania): Romowie w Republice Czeskiej; Somalijczycy w Finlandii; Somalijczycy w Danii; Afrykanie na Malcie, Romowie w Grecji, Romowie w Polsce oraz ludność pochodząca z Afryki Subsaharyjskiej w Irlandii.

Europejski Trybunał Praw Człowieka w wielu przypadkach orzekł, że kraje muszą jasno określić podłoże przestępstw na tle rasowym lub przestępstw popełnionych ze względu na wyznawaną przez ofiarę religię. Przeoczenie motywu popełnienia przestępstwa, jakim jest nienawiść, stanowi naruszenie artykułu 14 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (EKPCz).

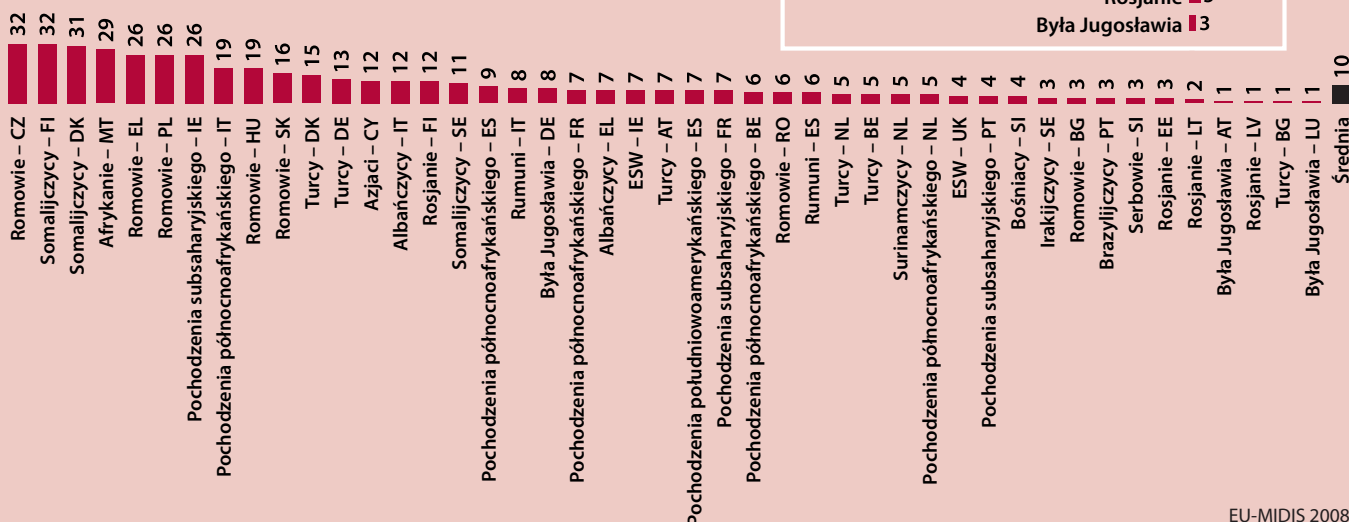
Europejski Trybunał Praw Człowieka zwraca wyjątkową uwagę na przestępstwa z nienawiści podyktowane uprzedzeniami, ponieważ przestępcy prześladowający ludzi za to, kim ci ludzie są lub za kogo są uważani, dopuszczają się szczególnego upokorzenia: traktują ofiarę nie jak osobę posiadającą tożsamość, umiejętności i doświadczenie, ale jak bezimiennego członka grupy o jednej charakterystycznej cesze. Przestępca tym samym daje do zrozumienia, że prawa danej grupy można – lub nawet należy – lekceważyć, naruszając wyraźnie podstawowe zasady UE dotyczące demokracji i równości.

Wyniki badań wskazują na niechęć ofiar i świadków przestępstw z nienawiści do zgłaszania tych przestępstw zarówno organom ścigania, jak i organom systemu sądownictwa karnego, organizacjom pozarządowym czy grupom wsparcia dla ofiar. W konsekwencji wiele przestępstw nie zostaje zgłoszonych, nie podlega wniesieniu oskarżenia, w związku z czym pozostaje niewidocznych. W takich sytuacjach nie można w pełni przestrzegać czy chronić praw ofiar, co oznacza, że państwa

Przestępstwa przeciwko osobie postrzegane jako przestępstwa na tle rasowym, których ofiarami padają członkowie mniejszości etnicznych i grup imigrantów, w podziale na państwa członkowskie UE (%)

Grupy zagregowane:

Romowie 18
Pochodzenia subsaharyjskiego 18
Pochodzenia północnoafrykańskiego 9
Turcy 8
ESW 7
Rosjanie 5
Była Jugosławia 3

EU-MIDIS 2008

Uwaga: Pytanie DD4-DE5: Czy sądzi Pani/Pan, że [dany incydent/któryś z tych incydentów] Z OSTATNICH 12 MIESIĘCY podyktowany był częściowo lub całkowicie Pani/Pana przynależnością do grupy imigrantów/mniejszości? ESW = z Europy Środkowo-Wschodniej.

Źródło: FRA (2012), EU-MIDIS Data in focus 6: Minorities as victims of crime, Rysunek 5

członkowskie UE nie wywiązują się ze swoich obowiązków wobec ofiar przestępstw.

Rozwiązania na przyszłość

Aby stawić czoło problemowi przestępstw z nienawiści i przypadków łamania praw podstawowych, UE i jej państwa członkowskie muszą bardziej nagłaśniać takie przestępstwa oraz pociągać sprawców do odpowiedzialności.

Dane dotyczące motywu nienawiści, rejestrowane i publikowane przez 27 państw członkowskich UE, wyraźnie różnią się od siebie. Luki te oznaczają, że mechanizmy gromadzenia oficjalnych danych dotyczących przestępstw z nienawiści w UE często nie uwzględniają faktycznej sytuacji. Agencja Praw Podstawowych w swojej publikacji zatytułowanej „Nagłaśnianie przestępstw z nienawiści w Unii Europejskiej: uznanie praw ofiar” wskazuje, że zaledwie osiem państw członkowskich rejestruje przestępstwa motywowane (dostrzeganą) orientacją seksualną ofiary, natomiast dane dotyczące przestępstw popełnianych przeciwko Romom gromadzą lub publikują tylko cztery państwa członkowskie UE.

UE i jej państwa członkowskie powinny przyjąć prawodawstwo zobowiązujące państwa członkowskie do gromadzenia i publikowania danych statystycznych dotyczących przestępstw z nienawiści. Statystyki takie powinny obejmować co najmniej dane dotyczące liczby incydentów zgłoszonych w społeczeństwie i odnotowanych przez organy, jak również liczby przypadków skazania przestępców oraz dane dotyczące podstaw uznania określonych przestępstw za dyskryminacyjne oraz zastosowanych kar.

Organy ścigania i organy systemu sądownictwa karnego powinny być wyczułe na wszelkie oznaki motywu nienawiści. Aby uwzględnić powagę przestępstw z nienawiści, prawodawcy powinni rozważyć zaostrezenie kar za te przestępstwa. Sądy

orzekające w sprawach powinny podawać motywy nienawiści do wiadomości publicznej, aby szerzyć wiedzę na temat przestępstw z nienawiści i dawać jasno do zrozumienia, że przestępstwa takie podlegają surowszym wyrokom.

Jeżeli prawo krajowe na to zezwala, państwa członkowskie UE powinny przedstawiać zgromadzone dane dotyczące przestępstw z nienawiści w podziale na płeć, wiek oraz inne czynniki, umożliwiając tym samym lepsze poznanie wzorców wiktymizacji i przestępczości. Mechanizmy gromadzenia oficjalnych danych dotyczących przestępstw z nienawiści należy uzupełnić badaniami w obszarze przestępczej wiktymizacji, które rozjaśniają takie aspekty, jak charakter i zakres niezgłoszonych przestępstw, doświadczenia ofiar przestępstw w zakresie egzekwowania prawa, przyczyny niezgłaszania oraz świadomość praw wśród ofiar przestępstw z nienawiści.

Ogólnie rzecz ujmując, większość państw członkowskich UE musi rozszerzyć zakres gromadzonych oficjalnych danych dotyczących przestępstw z nienawiści, aby:

- nagłaśnić przestępstwa z nienawiści w UE;
- umożliwić ofiarom przestępstw z nienawiści podejmowanie działań prawnych wobec sprawców;
- zapewnić skuteczną reakcję państw członkowskich UE na przestępstwa z nienawiści i rozpatrywanie ich w kategoriach łamania praw podstawowych.

Dodatkowe informacje:

Raporty Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej na temat przestępstw z nienawiści – *Making hate crime visible in the European Union: acknowledging victims* oraz *EU-MIDIS Data in Focus 6: Minorities as victims of crime* zamieszczono na stronie: <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources>
Przegląd działalności Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej w obszarze rasizmu i pokrewnych postaci nietolerancji znajduje się na stronie: <http://fra.europa.eu/en/theme/racism-related-intolerances>